

WYMAGANIA EDUKACYJNE

Temat/Dział programu	Poziom wymagań				
	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
Badania przyrodnicze					
Metodyka badań biologicznych	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia metody poznawania świata - wymienia etapy badań biologicznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega różnica między rozumowaniem dedukcyjnym a rozumowaniem indukcyjnym - rozróżnia problem badawczy od hipotezy, próbe kontrolna od próby badawczej, zmienna niezależna od zmiennej zależnej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia zasady prowadzenia i dokumentowania badań - formułuje główne etapy badań do konkretnych obserwacji i doświadczeń biologicznych - planuje przykładową obserwację biologiczną - wykonuje dokumentację przykładowej obserwacji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizuje kolejne etapy prowadzenia badań 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie planuje obserwacje - wykonuje dokumentację do przykładowych badań
Obserwacje mikroskopowe jako źródło wiedzy biologicznej	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa elementy układu optycznego i układu mechanicznego mikroskopu optycznego - wymienia cechy obrazu oglądanego w mikroskopie optycznym 	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcie zdolności rozdzielczą - wyjaśnia sposób działania mikroskopów optycznego i elektronowego 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje działanie mikroskopu optycznego i mikroskopu elektronowego - wymienia zalety i wady mikroskopów optycznych oraz elektronowych 	<ul style="list-style-type: none"> - określa zasady działania mikroskopu fluorescencyjnego - wyjaśnia różnice w sposobie działania mikroskopów elektronowych: transmisyjnego i skaningowego 	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie sporządza preparaty nietrwale i ogląda ich pod mikroskopem
Chemiczne podstawy życia					
Składniki nieorganiczne organizmów	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje związki chemiczne na organiczne i nieorganiczne - wymienia związki 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia znaczenie wybranych makro- i mikroelementów - określa znaczenie i występowanie wybranych 	<ul style="list-style-type: none"> - określa objawy niedoboru wybranych makro- i mikroelementów - charakteryzuje budowę 	<ul style="list-style-type: none"> - rysuje modele różnych typów wiązań chemicznych - wykazuje związek 	

	<p>budujące organizm</p> <ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje pierwiastki na makroelementy i mikroelementy - wymienia pierwiastki biogenne - nazywa wiązania i oddziaływania chemiczne - wymienia funkcje wody - wymienia funkcje soli mineralnych 	<p>typów wiązań i oddziaływań chemicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę cząsteczki wody 	<p>różnych typów wiązań chemicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> -charakteryzuje właściwości fizykochemiczne wody - uzasadnia znaczenie soli mineralnych dla organizmów 	<p>między budową cząsteczki wody i właściwościami a jej rolą w organizmie</p>	
Budowa i znaczenie węglowodanów	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy i funkcje głównych grup węglowodanów -klasyfikuje sacharydy i podaje przykłady - wymienia właściwości mono-, oligo- i polisacharydów 	<ul style="list-style-type: none"> - określa kryterium klasyfikacji sacharydów - wyjaśnia, w jaki sposób powstaje wiązanie O-glikozydowe - omawia występowanie i znaczenie wybranych mono-, oligo- i polisacharydów 	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje monosacharydy - charakteryzuje i porównuje budowę wybranych polisacharydów - porównuje budowę chemiczną mono-, oligo- i polisacharydów - planuje doświadczenie mające na celu wykrycie glukozy 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia powstawanie form pierścieniowych monosacharydów - ilustruje powstawanie wiązania O-glikozydowego - zapisuje wzory wybranych węglowodanów 	
Lipidy – budowa i znaczenie	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia funkcje lipidów - klasyfikuje lipidy ze względu na budowę cząsteczki - omawia znaczenie poszczególnych grup lipidów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega różnica między tłuszczami nasyconymi a tłuszczami nienasyconymi 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia kryteria klasyfikacji tłuszczowców - charakteryzuje budowę lipidów prostych, złożonych i izoprenowych - uzasadnia znaczenie cholesterolu - planuje doświadczenie, którego celem jest wykrycie lipidów 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje poszczególne grupy lipidów - omawia budowę fosfolipidów i ich rozmieszczenie w błonie biologicznej - analizuje budowę triglicerydu 	
Białka – główny budulec organizmu	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa grupy białek ze względu na pełnione funkcje, liczbę aminokwasów w łańcuchu 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje kryteria klasyfikacji białek - wskazuje wiązanie peptydowe - wyjaśnia, na czym polega i w 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje grupy białek ze względu na pełnione funkcje, liczbę aminokwasów w łańcuchu i 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje budowę aminokwasów - klasyfikuje aminokwasy ze względu 	

Budowa i rola kwasów nukleinowych	<p>struktury oraz obecność elementów nieaminokwasowych</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia przykładowe białka i ich funkcje - omawia budowę białek - rozpoznaje struktury przestrzenne białek - wymienia właściwości białek 	<p>w jakich warunkach zachodzi koagulacja i denaturacja białek</p>	<p>struktury oraz obecność elementów nieaminokwasowych</p> <ul style="list-style-type: none"> - zapisuje wzór ogólny aminokwasów - zapisuje reakcje powstawania dipeptydu - charakteryzuje struktury 1-, 2-, 3- i 4-rzędowe białek 	<p>na charakter podstawników</p> <ul style="list-style-type: none"> - porównuje białka fibrylarne i globularne - porównuje proces koagulacji i denaturacji białek - planuje doświadczenie mające na celu wykrycie wiązań peptydowych 	
	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje budowę pojedynczego nukleotydu DNA i RNA - omawia rolę DNA - wymienia rodzaje RNA i określa ich rolę - określa lokalizację DNA w komórkach eukariotycznych i prokariotycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega komplementarność zasad - definiuje pojęcia: podwójna helisa, replikacja 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje budowę chemiczną i przestrzenną cząsteczki DNA i RNA - porównuje budowę i rolę DNA z budową i rolą RNA - rysuje schemat budowy nukleotydu - oblicza procentową zawartość zasad azotowych w DNA 	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia zasady azotowe - nazywa i wskazuje wiązania w cząsteczce DNA 	
K omórka – podstawowa jednostka życia					
Przestrzenna organizacja komórki	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcia: komórka, organizm jednokomórkowy, organizm wielokomórkowy - wymienia przykłady komórek prokariotycznych i eukariotycznych - wskazuje i nazywa struktury komórki prokariotycznej i eukariotycznej - rozróżnia komórki: zwierzęca, roślinna, 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zależność między wymiarami komórki a jej powierzchnią i objętością - rysuje wybraną komórkę eukariotyczną na podstawie obserwacji mikroskopowej 	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje komórki ze względu na występowanie jądra komórkowego - charakteryzuje funkcje struktur komórki prokariotycznej - porównuje komórke prokariotyczną z komórką eukariotyczną - wskazuje cechy wspólne i różnice między komórkami eukariotycznymi 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia przykłady największych komórek roślinnych i zwierzęcych - analizuje znaczenie wielkości i kształtu komórki w transporcie substancji do i z komórki - wykonuje samodzielnie nietrwały preparat mikroskopowy 	
Budowa, właściwości i funkcje błon					

biologicznych	grzybowa i prokariotyczna				
Jadro komórkowe	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa i wskazuje składniki błon biologicznych - wymienia właściwości błon biologicznych - wymienia funkcje błon biologicznych - wymienia rodzaje transportu przez błony 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia model budowy błony biologicznej - wyjaśnia różnice między transportem biernym a transportem czynnym - rozróżnia endocytozę i egzocytozę - definiuje pojęcia: osmoza, turgor, plazmoliza, deplazmoliza 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje białka błon - omawia budowę i właściwości lipidów występujących w błonach biologicznych - charakteryzuje różne rodzaje transportu przez błony - porównuje zjawiska osmozy i dyfuzji - przedstawia skutki umieszczenia komórki roślinnej oraz komórki zwierzęcej w roztworach: hipotonicznym, izotonicznym i hipertonicznym 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje rozmieszczenie białek i lipidów w błonach biologicznych - wyjaśnia różnice w sposobie działania białek kanałowych i nosnikowych - planuje doświadczenie mające na celu udowodnienie selektywnej przepuszczalności błony - planuje doświadczenie mające na celu obserwację plazmolizy i deplazmolizy w komórkach roślinnych 	
Składniki cytoplazmy	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia funkcje jądra komórkowego - definiuje pojęcia: chromatyna, nukleosom, chromosom, kariotyp, chromosomy homologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> - identyfikuje elementy budowy jądra komórkowego - określa skład chemiczny chromatyny - wyjaśnia znaczenie jąderka i otoczki jądrowej - wymienia i identyfikuje 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje elementy jądra komórkowego - charakteryzuje budowę chromosomu metafazowego 	<ul style="list-style-type: none"> - dowodzi, iż komórki eukariotyczne zawierają różną liczbę jąder komórkowych - wyjaśnia różnice między heterochromatyną a 	

Skladniki cytoplazmy otoczone dwiema blonami	<ul style="list-style-type: none"> - identyfikuje chromosomy plci i autosomy - wyjasnia różnice między komórka haploidalna a komórka diploidalna 	<p>kolejne etapy upakowania DNA w jądrze komórkowym</p> <ul style="list-style-type: none"> - rysuje chromosom metafazowy - podaje przykłady komórek haploidalnych i komórek diploidalnych 		<p>euchromatyna</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia znaczenie upakowania DNA w jądrze komórkowym 	
Pozostale skladniki komórki. Polaczenia między komórkami	<ul style="list-style-type: none"> - omawia sklad i znaczenie cytozolu - wymienia elementy cytoszkieletu i ich funkcje - identyfikuje ruchy cytozolu - charakteryzuje budowe i role siateczki sródpłazmatycznej - charakteryzuje budowe i role rybosomów, aparatu Golgiego i lizosomów 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia ruchy cytozolu - okresla role peroksysomów i glioksysomów - wyjasnia, na czym polega funkcjonalne powiazanie między rybosomami, siateczka sródpłazmatyczna, aparatem Golgiego a blona komórkowa 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje elementy cytoszkieletu pod wzgledem budowy, funkcji i rozmieszczenia - porównuje siateczke sródpłazmatyczna szorstka z siateczka sródpłazmatyczna gladka - planuje doswiadczenie majace na celu wykazanie znaczenia wysokiej temperatury w dezaktywacji katalazy w bulwie ziemniaka 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje elementy cytoszkieletu - ilustruje plan budowy wici i rzeski - dokonuje obserwacji ruchów cytozolu w komórkach moczarki kanadyjskiej 	
Podzialy komórkowe	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia organelle komórki eukariotycznej otoczone dwiema blonami - uzasadnia role mitochondriów jako centrów energetycznych - wymienia funkcje plastydów 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje budowe mitochondriów - klasyfikuje typy plastydów - charakteryzuje budowe chloroplastu - wymienia argumenty potwierdzajace slusznosc teorii endosymbiozy 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjasnia, od czego zalezy liczba i rozmieszczenie mitochondriów w komórce - porównuje typy plastydów - wyjasnia, dlaczego mitochondria i plastydy nazywa sie organellami pólautonomicznymi 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia sposoby powstawania plastydów i mozliwosci przekształcania różnych rodzajów plastydów - rozpoznaje typy plastydów na podstawie obserwacji mikroskopowej 	
	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje skladniki komórki na plazmatyczne i nieplazmatyczne - wymienia komórki zawierajace wakuole - wymienia funkcje wakuoli - wymienia komórki 	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa substancje bedace głównymi skladnikami budulcowym sciany komórkowej - wyjasnia, na czym polegaja wtórne zmiany o charakterze inkrustacji i adkrustacji - nazywa rodzaje polaczen 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia budowe wakuoli - wyjasnia różnice między wodniczka u protistów - charakteryzuje budowe sciany komórkowej - omawia umiejscowienie, budowe i funkcje polaczen między komórkami u roslin 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje sciane komórkowa pierwotna ze sciana komórkowa wtórna u roslin - porównuje procesy inkrustacji i adkrustacji - wyjasnia, w jaki sposób inkrustacja i 	

	zawierające ściany komórkowa - wymienia funkcje ściany komórkowej	międzykomórkowych w komórkach roślinnych i zwierzęcych	i zwierząt	adkrustacji zmieniają właściwości ściany komórkowej	
	- wymienia rodzaje podziałów komórki - rozpoznaje etapy mitozy i mejozy - charakteryzuje przebieg poszczególnych etapów mitozy i mejozy - porównuje przebieg oraz znaczenie mitozy i mejozy - wyjaśnia znaczenie zjawiska crossing-over	- definiuje pojęcia: kariokineza i cytokineza - ilustruje poszczególne etapy mitozy i mejozy - wyjaśnia rolę interfazy w cyklu życiowym komórki - określa skutki zaburzeń cyklu komórkowego - wymienia czynniki wywołujące transformacje nowotworowa	- analizuje schemat przedstawiający ilość DNA i chromosomów w poszczególnych etapach cyklu komórkowego - charakteryzuje poszczególne etapy interfazy - określa znaczenie wrzeciona kariokinetycznego - wyjaśnia, na czym polega programowana śmierć komórki - wyjaśnia mechanizm transformacji nowotworowej	- wyjaśnia i porównuje przebieg cytokinezy w komórkach roślinnej i zwierzęcej - charakteryzuje sposób formowania wrzeciona kariokinetycznego w komórce roślinnej i zwierzęcej - omawia znaczenie amitozy i endomitozy	
Różnorodność wirusów, bakterii, protistów i grzybów					

<p>Klasyfikowanie organizmów</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zadania systematyki - wymienia główne rangi taksonów - wymienia kryteria klasyfikowania organizmów według metod opartych na podobieństwie i pokrewieństwie organizmów - wymienia nazwy pięciu królestw świata organizmów - wymienia charakterystyczne cechy organizmów należących do każdego z pięciu królestw 	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcia: takson, narządy homologiczne, gatunek - ocenia znaczenie systematyki - wyjaśnia, na czym polega nazewnictwo binominalne gatunków i podaje nazwisko jego twórcy - wyjaśnia zasady konstruowania klucza dwudzielnego do oznaczania gatunków 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega hierarchiczny układ rang jednostek taksonomicznych - określa stanowisko systematyczne wybranego gatunku rośliny i zwierzęcia - wskazuje w nazwie gatunku nazwę rodzajową i epitet gatunkowy - wyjaśnia różnice między naturalnym a sztucznym systemem klasyfikacji - definiuje pojęcia: takson monofiletyczny, parafyletyczny i polifyletyczny - porównuje królestwa świata żywego 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje i ocenia sposoby klasyfikowania organizmów oparte na metodach fenetycznych i filogenetycznych - oznacza gatunki, wykorzystując klucz w postaci graficznej lub numerycznej - konstruuje klucz służący do oznaczania przykładowych gatunków organizmów - ocenia stopień pokrewieństwa organizmów na podstawie analizy drzewa rodowego organizmów 	
<p>Wirusy – bezkomórkowe formy materii</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy wirusów - wymienia sposoby rozprzestrzeniania się wirusowych chorób roślin, zwierząt i człowieka - omawia znaczenie wirusów - wymienia choroby wirusowe człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje budowę wirionu - omawia przebieg cyklu lizogenicznego bakteriofaga i cyklu wirusa zwierzęcego - wyjaśnia, jakie znaczenie w zwalczaniu wirusów mają szczepienia ochronne 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia, że wirusy znajdują się na pograniczu materii nieożywionej i żywej - wyjaśnia różnice między cyklem litycznym a lizogenicznym - klasyfikuje wirusy na podstawie rodzaju kwasu nukleinowego, morfologii, rodzaju gospodarza i sposobu infekcji oraz podaje ich przykłady - charakteryzuje wybrane choroby wirusowe człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje formy wirusów pod względem kształtu - porównuje przebieg cyklu lizogenicznego bakteriofaga i cykl wirusa zwierzęcego - omawia teorie pochodzenia wirusów - wyjaśnia różnice między wirusem a wiroidem - określa znaczenie prionów 	
<p>Bakterie – organizmy bezjadrowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje budowę 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia różnice w 	

Protisty – proste organizmy eukariotyczne	<p>komórki bakteryjnej</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia czynnosc zyciowe bakterii - klasyfikuje bakterie w zaleznosci od sposobu odzywiania i oddychania - wymienia sposoby rozmnazania bezplciowego bakterii - podaje przyklady pozytywnego i negatywnego znaczenia bakterii - wymienia choroby bakteryjne czlowieka i drogi zakazenia 	<p>poszczególnych elementów komórki</p> <ul style="list-style-type: none"> - identyfikuje różne formy komórek bakterii i rodzaje ich skupisk - okresla wielkosc komórek bakteryjnych - okresla znaczenie form przetrwalnikowych w cyklu zyciowym bakterii - wyjasnia znaczenie procesów plciowych zachodzacych u bakterii - definiuje pojecia: anabioza, taksja, koniugacja 	<p>różnica w budowie komórki bakterii samo- i cudzozywej</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje poszczególne grupy bakterii w zaleznosci od sposobu odzywiania i oddychania oraz podaje ich przyklady - omawia etapy koniugacji - charakteryzuje grupy systematyczne bakterii - omawia objawy wybranych chorób bakteryjnych czlowieka - proponuje dzialania profilaktyczne 	<p>budowie sciany komórkowej bakterii Gram-dodatnich i Gram-ujemnych</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjasnia znaczenie heterocyst - omawia rodzaje taksji 	
	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia czynnosc zyciowe protistów - omawia budowe komórki protistów zwierzecych - omawia sposób odzywiania sie protistów zwierzecych - charakteryzuje przebieg rozmnazania sie bezplciowego i plciowego protistów - wymienia charakterystyczne cechy budowy protistów roslinopodobnych - omawia sposób odzywiania sie protistów roslinopodobnych - wymienia cechy charakterystyczne dla protistów grzybopodobnych 	<ul style="list-style-type: none"> - rozróznia rodzaje ruchów u protistów zwierzecych - wyjasnia role wodniczek w odzywianiu i wydalaniu protistów - wyróznia główne rodzaje plech u protistów roslinopodobnych - wymienia typy zaplodnienia wystepujace u protistów - porównuje poszczególne typy protistów - wymienia przedstawicieli poszczególnych typów protistów - podaje przyklady protistów, których organizm jest: pojedyncza komórka, kolonia, plecha 	<ul style="list-style-type: none"> - okresla kryterium klasyfikacji protistów - wymienia i charakteryzuje sposób funkcjonowania organelli ruchu u protistów - wyjasnia, na czym polega różnica miedzy pinocytoza a fagocytoza - omawia proces wydalania i osmoregulacji zachodzacy u protistów zwierzecych - omawia kolejne etapy przebiegu koniugacji u pantofelka - omawia kolejne etapy cyklu rozwojowego zarodzca malarii - charakteryzuje budowe form jednokomórkowych i wielokomórkowych protistów roslinopodobnych - wymienia cechy charakterystyczne plech 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjasnia, dlaczego osmoregulacja i wydalanie maja szczególne znaczenie dla protistów slodkowodnych - uzasadnia różnice miedzy cyklem rozwojowym z mejoza pregamiczna a cyklem rozwojowym z mejoza postgamiczna - wymienia rodzaje materialów zapasowych wystepujacych u protistów roslinopodobnych - wymienia barwinki fotosyntetyczne u protistów roslinopodobnych - wymienia cechy budowy 	

Grzyby – cudzozywne beztkankowce. Porosty	- podaje przyklady pozytywnego i negatywnego znaczenia protistów - wymienia choroby wywoływane przez protisty i drogi ich zarazenia		protistów roslinopodobnych - porównuje typy zapłodnienia u protistów - proponuje działania profilaktyczne w celu uniknięcia zarazenia sie protistami chorobotwórczymi	charakterystyczne dla poszczególnych typów protistów zwierzęcych, roslinopodobnych i grzybobopodobnych - omawia choroby wywoływane przez protisty - omawia przemiane pokolen z dominującym sporofitem na przykładzie listownicy	
	- wymienia cechy charakterystyczne grzybów - omawia budowe grzybów, używając pojęć: grzybnia, strzępki, owocnik - charakteryzuje sposoby rozmnażania bezpłciowego i płciowego grzybów - wymienia przedstawicieli poszczególnych typów grzybów - omawia znaczenie grzybów i porostów	- wyjaśnia, dlaczego grzyby są plechowcami - omawia sposoby oddychania grzybów - rozróżnia poszczególne typy grzybów - przedstawia budowę, środowisko i sposób życia porostów - określa wpływ grzybów na zdrowie i życie człowieka	- rozróżnia rodzaje strzępek - porównuje sposoby rozmnażania się grzybów - omawia kolejne etapy cyklu rozwojowego sprzężniowców, workowców i podstawczaków - rozróżnia typy hymenoforów u podstawczaków - porównuje cechy poszczególnych typów grzybów - wymienia gatunki grzybów saprobiontycznych, pasożytniczych i symbiotycznych - przedstawia zasady profilaktyki chorób człowieka wywoływanych przez grzyby - charakteryzuje rodzaje plech porostów	- określa kryterium klasyfikacji grzybów - porównuje typy mikoryz - porównuje rodzaje zarodników - wskazuje fazy dominujące w cyklu rozwojowym sprzężniowców, workowców i podstawczaków - określa rolę rozmnożek w rozmnażaniu porostów	
Różnorodność roślin					
Rosliny pierwotnie	- wymienia cechy	- wymienia formy organizacji	- charakteryzuje formy	- wyjaśnia trudności w	

wodne	własciwe wylaczenie roslinom - wymienia cechy charakterystyczne dla roslin pierwotnie wodnych - omawia znaczenie krasnorostów i zielenic	roslin pierwotnie wodnych - wymienia sposoby rozmnażania krasnorostów i zielenic	organizacji roslin pierwotnie wodnych - omawia przemiane pokolen na przykladzie ulwy salatowej - omawia kolejne etapy koniugacji u skretnicy	klasyfikacji systematycznej krasnorostów i zielenic - charakteryzuje krasnorosty i zielenice pod wzgledem budowy i srodowiska wystepowania	
Główne kierunki rozwoju roslin ladowych	- wymienia cechy srodowiska wodnego - wymienia przyklady adaptacji roslin do zycia na ladzie - rozróznia grupy morfologiczno-rozwojowe roslin ladowych	- omawia jedna z hipotez o pochodzeniu roslin ladowych, wymieniajac cechy swiadczone o bliskim pokrewienstwie roslin i współczesnych zielenic - definiuje pojecie telom	- charakteryzuje rynniofity - omawia główne zalozenia teorii telomowej	- porównuje warunki panujace w wodzie i na ladzie - wykazuje znaczenie cech adaptacyjnych roslin do zycia na ladzie	
Tkanki roslinne	- okresla role tkanek twórczych - wymienia charakterystyczne cechy tkanek stalych - omawia budowe epidermy okresla funkcje tkanek okrywajacych - omawia budowe i funkcje poszczególnych rodzajów miekiszu - omawia budowe i funkcje tkanek wzmacniajacych - omawia tkanki przewodzace, wskazujac cechy budowy drewna i lyka, które umozliwiają tym tkankom przewodzenie substancji	- klasyfikuje i identyfikuje tkanki roslinne - wymienia charakterystyczne cechy tkanek twórczych - wymienia wytwory epidermy i omawia ich znaczenie	- wymienia merystemy pierwotne i wtórne oraz okresla ich funkcje - okresla lokalizacje merystemów w roslinie - omawia efekt dzialania kambium i fello genu - wyjasnia, na czym polega mechanizm zamykania i otwierania aparatów szparkowych - wyjasnia znaczenie kutykuli - omawia znaczenie utworów wydzielniczych	- uzasadnia różnice pomiedzy tkankami twórczymi a tkankami stalymi - porównuje budowe epidermy i ryzodermy - charakteryzuje sposób powstawania, budowe oraz znaczenie korkowicy - wymienia przyklady wewnetrznych i powierzchniowych utworów wydzielniczych	
Budowa i funkcje korzenia	- wymienia główne	- porównuje budowe palowego i	- przedstawia sposób	- porównuje budowe	

Budowa i funkcje lodygi	funkcje korzenia - charakteryzuje budowe strefowa korzenia - omawia budowe pierwotna i wtórna korzenia	wiazkowego systemu korzeniowego oraz uzasadnia, ze systemy te stanowią adaptacje do warunków srodowiska - wymienia modyfikacje budowy korzeni	powstawania wtórnych tkanek merystematycznych w korzeniu oraz charakteryzuje efekty ich dzialalnosci - charakteryzuje modyfikacje budowy korzeni	pierwotna korzenia z budowa wtórna	
Budowa i funkcje lisci	- wymienia funkcje lodygi - omawia budowe pierwotna i wtórna lodygi	- wymienia modyfikacje budowy lodygi	- omawia etapy przyrostu na grubosc lodygi - przedstawia sposób powstawania wtórnych tkanek merystematycznych w lodydze oraz charakteryzuje efekty ich dzialalnosci -charakteryzuje modyfikacje budowy lodygi	- porównuje budowe pierwotna lodygi z budowa wtórna - rozróżnia lodygi w zaleznosci od stopnia trwalosci	
Mszaki – rosliny o dominujacym gametoficie	- wymienia funkcje lisci - omawia budowe anatomiczna liscia	- definiuje pojecie ulistnienie - wymienia rodzaje ulistnienia, unerwienia lisci i rodzaje nerwacji - podaje przyklady lisci pojedynczych i zlozonych - wymienia modyfikacje budowy lisci	- omawia budowe morfologiczna liscia - okresla role poszczególnych elementów budowy liscia - porównuje miekisz palisadowy z miekiszem gabczastym - okresla znaczenie modyfikacji lisci	- rozróżnia typy ulistnienia, nerwacji i rodzaje lisci - porównuje budowe anatomiczna liscia rosliny iglastej i liscia rosliny dwulisciennej oraz uzasadnia przyczyny istniejacych różnic	
	- wymienia srodowiska, w których wystepuja mszaki - wymienia wspólne cechy mszaków - omawia budowe gametofitu i sporofitu mszaków - omawia znaczenie mszaków	- wymienia cechy plechowców i organowców - omawia cykl rozwojowy mszaków - rozróżnia mchy, watrobowce i glewiki	- podaje przyklady cech laczaczych mszaki z plechowcami i organowcami - okresla role poszczególnych elementów gametofitu i sporofitu mszaków - okresla znaczenie wody w	- uzasadnia, ze u mszaków wystepuje heteromorficzna przemiana pokolen - wskazuje cechy charakterystyczne mchów, watrobowców i glewików - porównuje budowe	

Paprotniki – zarodnikowe rośliny naczyniowe			cyklu rozwojowym mszaków - wskazuje pokolenie diploidalne i haploidalne w cyklu rozwojowym - określa miejsce zachodzenia i znaczenie mejozy w cyklu rozwojowym - wymienia przedstawicieli mchów, watorbowców i glewików	gametofitu i sporofitu u mchów, watorbowców i glewików - wskazuje cechy charakterystyczne poszczególnych grup mchów - omawia budowę listka watorbowców na przykładzie porostnicy	
Nagozalazkowe – rośliny kwiatowe z nieosłoniętym zalazkiem	- wymienia cechy morfologiczno-rozwojowe paprotników - omawia budowę gametofitu i sporofitu paprotników - wskazuje cechy charakterystyczne paprociowych, widlakowych i skrzypowych - omawia znaczenie paprotników	- wymienia cechy charakterystyczne w cyklu rozwojowym paprotników - wymienia przedstawicieli paprociowych, widlakowych i skrzypowych	- omawia budowę morfologiczną i anatomiczną paprociowych - wskazuje i nazywa elementy budowy sporofitu paprociowych, widlakowych i skrzypowych - omawia cykl rozwojowy paprotników jednakozarodnikowych na przykładzie narecznicy samczej - omawia cykl rozwojowy paprotników różnozardnikowych na przykładzie widliczki ostrozębnej - charakteryzuje przedstawicieli paprociowych, widlakowych i skrzypowych	- wskazuje cechy paprociowych, które zdecydowały o opanowaniu środowiska lądowego i osiągnięciu większych rozmiarów niż mszaki - porównuje budowę i znaczenie współczesnych oraz dawnych widlakowych i skrzypowych - podaje przykłady żyjących w Polsce gatunków widlakowych, skrzypowych i paprociowych objętych ochroną prawną	
	- wymienia cechy charakterystyczne dla roślin nagozalazkowych - omawia budowę	-wymienia cechy nasiennych występujące u nagozalazkowych - wyjaśnia genezę nazwy	- wyjaśnia znaczenie kwiatu, nasion, zalazka i lagiewki pyłkowej u nagozalazkowych	- omawia budowę nasienia sosny zwyczajnej - wymienia wspólne	

Okrytozalazkowe – rośliny wytwarzające owoce	sporofitu roślin nagozalazkowych - omawia znaczenie roślin nagozalazkowych	nagozalazkowe (nagonasienne) - wymienia i krótko charakteryzuje głównych przedstawicieli roślin szpilkowych w Polsce	- przedstawia budowę kwiatu rośliny nagozalazkowej i wskazuje elementy homologiczne do struktur poznanych u paprotników - przedstawia budowę i rozwój gametofitu męskiego i żeńskiego u roślin nagozalazkowych - przedstawia przebieg cyklu rozwojowego u roślin nagozalazkowych na przykładzie sosny zwyczajnej	cechy roślin nagozalazkowych wielkolistnych oraz ich przedstawicieli - wymienia wspólne cechy roślin nagozalazkowych drobnolistnych oraz ich przedstawicieli - wymienia gatunki roślin nagozalazkowych objętych w Polsce ściśle ochrona gatunkowa	
	- wymienia cechy roślin okrytozalazkowych odróżniające je od nagozalazkowych - charakteryzuje sporofit roślin okrytozalazkowych - przedstawia budowę obupłciowego kwiatu rośliny okrytozalazkowej - ocenia możliwości adaptacyjne roślin okrytozalazkowych - omawia znaczenie roślin okrytozalazkowych	- wyjaśnia genezę nazwy rośliny okrytozalazkowej (okrytonasienne) - wymienia rodzaje kwiatów - omawia przebieg cyklu rozwojowego u roślin okrytozalazkowych - ocenia znaczenie wykształcenia się nasion dla opanowania środowiska lądowego przez rośliny - omawia sposób rozprzestrzeniania się nasion i owoców	- omawia funkcje elementów kwiatu obupłciowego u rośliny okrytozalazkowej - omawia budowę i rozwój gametofitu męskiego i żeńського u rośliny okrytozalazkowej - wyjaśnia związek między zapyleniem a zapłodnieniem - wyjaśnia na przykładach związek między budową kwiatu u rośliny okrytozalazkowej a sposobem jego zapylenia - charakteryzuje mechanizmy zapobiegające samozapyleniu - omawia przebieg i efekty podwójnego zapłodnienia - omawia budowę nasienia - wymienia przykłady owoców pojedynczych	- rozróżnia rodzaje kwiatów - definiuje pojęcia: preciukowie, słupkowie, kwiatostan - schematycznie przedstawia różne rodzaje kwiatostanów - uzasadnia, dlaczego rośliny unikają samozapylenia - podaje kryterium podziału nasion na bielmowe, bezbielmowe i obielmowe oraz wskazuje między nimi podobieństwa i różnice - definiuje pojęcie partenokarpia - porównuje sposoby powstawania różnych owoców - charakteryzuje wybrane rodziny	

			(suchych i miesistych), zbiorowych i owocostanów - porównuje cechy budowy morfologicznej i anatomicznej u roślin jednolisciennych i dwulisciennych	dwulisciennych i jednolisciennych - wymienia przykłady roślin jednolisciennych i dwulisciennych	
Funkcjonowanie roślin					
Transport wody, soli mineralnych i substancji odżywczych	- wymienia funkcje wody w życiu roślin - omawia bilans wodny w organizmie rośliny	- omawia bierny i czynny mechanizm pobierania wody, posługując się pojęciami: transpiracja, parcie korzeniowe, gutacja, wiosenny placz roślin - charakteryzuje etapy transportu wody i soli mineralnych w roślinie - charakteryzuje rodzaje transpiracji	- określa skutki niedoboru wody w roślinie - definiuje pojęcia: potencjał wody, ciśnienie hydrostatyczne, ciśnienie osmotyczne - omawia mechanizm zamykania i otwierania się aparatów szparkowych - wyjaśnia, w jaki sposób odbywa się transport asymilatów w roślinie	- omawia sposób pobierania soli mineralnych przez rośliny - przedstawia sposób określenia potencjału wody w roślinie - wyjaśnia rolę sił kohezji i adhezji w przewodzeniu wody - omawia czynniki wpływające na intensywność transpiracji - planuje doświadczenie mające na celu zbadanie wpływu natężenia światła na intensywność transpiracji	
Wzrost i rozwój roślin okrytonasiennych	- definiuje pojęcia: WZROST rośliny i ROZWÓJ rośliny - omawia etapy ontogenezy rośliny	- charakteryzuje sposoby wegetatywnego rozmnażania się roślin - wskazuje, które etapy cyklu życiowego rośliny składają się na stadium wegetatywne, a które na generatywne - omawia kiełkowanie nasion, uwzględniając charakterystyczne dla tego	- charakteryzuje procesy wzrostu i rozwoju embrionalnego okrytonasiennej rośliny dwulisciennej od momentu zapłodnienia do powstania nasienia - wymienia warunki względne i bezwzględne spoczynku	- planuje doświadczenie, którego celem jest zbadanie biegunowości pedów rośliny - porównuje kiełkowanie nadziemne (epigeiczne) i podziemne (hipogeiczne) - definiuje pojęcia:	

		procesu zmiany fizjologiczne i morfologiczne	<p>nasion</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje procesy, które zachodzą w okresie wzrostu wegetatywnego siewki - omawia wpływ temperatury i długości dnia i nocy na zakwitanie roślin - definiuje pojęcia: wernalizacja i fotoperiodyzm - charakteryzuje rośliny krótkiego dnia (RKD), rośliny długiego dnia (RDD) i rośliny neutralne (RN) 	<p>rośliny monokarpiczne i rośliny polikarpiczne</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia przykłady roślin monokarpicznych i polikarpicznych 	
Regulatory wzrostu i rozwoju roślin	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia charakterystyczne cechy fitohormonów - wymienia pięć głównych grup fitohormonów - wymienia najważniejsze funkcje auksyn, giberelin, cytokinin, inhibitorów wzrostu i etylenu 	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcie fitohormony - podaje przykłady wykorzystania fitohormonów rolnictwie i ogrodnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje miejsce syntetyzowania auksyn oraz wpływ auksyn na procesy wzrostu i rozwoju roślin - charakteryzuje wpływ giberelin i cytokinin na procesy wzrostu i rozwoju roślin - wyjaśnia wpływ inhibitorów wzrostu na kiełkowanie nasion i reakcje obronne roślin - wyjaśnia wpływ etylenu na dojrzewanie owoców i zrzucanie liści 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje wykres przedstawiający wpływ stężenia auksyn na wzrost korzeni i łodygi - porównuje wpływ auksyn i giberelin na rośliny - porównuje wpływ stężenia auksyn i cytokinin na wzrost i rozwój tkanek roślinnych - określa rolę fitohormonów mających znaczenie w uruchamianiu reakcji obronnych roślin poddanych działaniu czynników stresowych 	
Reakcje roślin na bodźce	<ul style="list-style-type: none"> - wyróżnia typy ruchów roślin oraz podaje ich 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia mechanizm powstawania ruchów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyróżnia rodzaje tropizmów i nastii w 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia różnice między tropizmem 	

	<p>przykłady - wyjaśnia różnice między tropizmami a nastiami</p>	<p>wzrostowych i turgorowych</p>	<p>zależności od rodzaju bodźca zewnętrznego - omawia rodzaje tropizmów - wyjaśnia przyczynę odmiennej reakcji korzenia i łodygi na działanie siły grawitacyjnej - omawia przykłady nastii</p>	<p>dotatnim a tropizmem ujemnym - wyjaśnia znaczenie auksyn w reakcjach ruchowych roślin - planuje doświadczenie, którego celem jest zbadanie geotropizmu korzenia i pedu - uzasadnia, że nastie mogą mieć charakter ruchów turgorowych i wzrostowych</p>	
Różnorodność bezkręgowców					
<p>Kryteria klasyfikacji zwierząt</p>	<p>- klasyfikuje i podaje przykłady zwierząt na podstawie następujących kryteriów: wykształcenie tkanek, rodzaj symetrii, liczba listków zarodkowych, występowanie lub brak wtórnej jamy ciała, przekształcenie się prągeby, sposób bruzdkowania i powstawanie mezodermy</p>	<p>- wymienia etapy rozwoju zarodkowego u zwierząt - definiuje pojęcia: zwierzęta dwuwarstwowe i zwierzęta trójwarstwowe, zwierzęta pierwousto i zwierzęta wtórousto wraz z przykładami ich przedstawicieli</p>	<p>- uzasadnia związek między symetrią ciała a budową zwierzęcia i trybem życia - charakteryzuje przebieg i efekty bruzdkowania - wyjaśnia, w jaki sposób powstaje otwór gębowy, odbytowy i mezoderma u zwierząt pierwoustych i wtóroustych</p>	<p>- charakteryzuje zwierzęta acelomatyczne, pseudocelomatyczne i celomatyczne - klasyfikuje zwierzęta celomatyczne ze względu na rodzaj segmentacji i obecność lub brak struny grzbietowej</p>	
<p>Gabki – zwierzęta beztkankowe</p>	<p>- omawia środowisko i tryb życia gąbek - charakteryzuje podstawowe czynności życiowe gąbek omawia znaczenie gąbek</p>	<p>- omawia bezpłciowy i płciowy sposób rozmnażania się gąbek - przedstawia ogólny plan budowy gąbki</p>	<p>- wyjaśnia, na czym polegają totipotencjalne właściwości komórek i określa ich znaczenie w życiu gąbek - wymienia gromady zaliczane do typu gąbek i</p>	<p>- porównuje typy budowy ciała gąbek - określa role komórek kolnierzycowatych - omawia budowę ścian ciała gąbek - charakteryzuje poszczególne gromady gąbek</p>	

<p>Tkanki zwierzece – budowa i funkcja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje tkanki zwierzece - omawia budowę i rolę tkanki nabłonkowej - omawia budowę i funkcje tkanki łącznej - omawia budowę tkanki chrzęstnej i kostnej - charakteryzuje budowę i funkcje osocza oraz elementów morfotycznych krwi - omawia ogólne cechy budowy tkanki mięśniowej - omawia budowę i rolę elementów tkanki nerwowej - nazywa poziomy organizacji budowy ciała zwierząt - wymienia układy narządów budujących ciała zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje poszczególne rodzaje tkanek zwierzęcych - dzieli tkanki nabłonkowe na podstawie liczby warstw komórek, kształtu komórek i pełnionych funkcji - wymienia funkcje gruczołów - wyjaśnia kryteria podziału tkanki łącznej - wymienia przykłady tkanek łącznych właściwych, podporowych i płynnych - definiuje pojęcia: narząd, układ narządów 	<ul style="list-style-type: none"> - rysuje tkanki zwierzece - charakteryzuje nabłonki pod względem budowy, roli i miejsca występowania - charakteryzuje pod względem budowy, roli i występowania tkanki łącznej właściwej - porównuje rodzaje tkanek chrzęstnych i kostnych pod względem budowy i miejsca występowania - porównuje pod względem budowy i sposobu funkcjonowania tkankę mięśniową gładką, poprzecznie prążkowaną serca oraz poprzecznie prążkowaną szkieletową 	<ul style="list-style-type: none"> - określa pochodzenie poszczególnych rodzajów tkanek - klasyfikuje gruczoły - wymienia cechy charakterystyczne i funkcje limfy i hemolimfy - omawia sposób przekazywania impulsu nerwowego - wymienia funkcje komórek glejowych 	
<p>Parzydelkowce – tkankowe zwierzęta dwuwarstwowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje środowisko i tryb życia parzydelkowców - charakteryzuje ogólną budowę ciała parzydelkowców - omawia sposób odżywiania się parzydelkowców - omawia znaczenie parzydelkowców 	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa typ układu nerwowego parzydelkowców i omawia jego budowę - omawia sposób wykonywania ruchów i przemieszczania się parzydelkowców - charakteryzuje sposoby rozmnażania się parzydelkowców 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje budowę polipa z budową meduzy - wymienia funkcje i miejsca występowania poszczególnych rodzajów komórek ciała parzydelkowców - charakteryzuje budowę ścian ciała parzydelkowca - omawia przemiane pokarmu u parzydelkowców na przykładzie chelbi modrej - wymienia przykładowych przedstawicieli gromad 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje podobieństwa i różnice między wewnętrzną a zewnętrzną ścianą ciała u parzydelkowca - omawia budowę i znaczenie parzydełek - definiuje pojęcie ciała brzożnego (ropalia) - charakteryzuje gromady parzydelkowców - wyjaśnia rolę koralowców w tworzeniu raf koralowych 	

Plazince – zwierzęta spłaszczone grzbieto-brzusznie	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia wspólne cechy wszystkich przedstawicieli plazinców - omawia budowę wewnętrzną plazinców - omawia sposoby odżywiania się plazinców - wyjaśnia, w jaki sposób u plazinców zachodzi wymiana gazowa i transport substancji - wymienia przykłady adaptacji plazinców do pasożytniczego trybu życia - omawia znaczenie plazinców 	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcia: żywiciel pośredni, żywiciel ostateczny, obojnak, zapłodnienie krzyżowe - wymienia gatunki pasożytnicze plazinców, które mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia lub życia człowieka - proponuje działania profilaktyczne mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa zarażenia człowieka plazincami pasożytniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę worka powłokowo-mięśniowego - omawia budowę morfologiczną plazinców - omawia budowę układu pokarmowego plazinców - nazywa typ układu nerwowego plazinców i omawia jego budowę - omawia budowę i funkcje układu wydalniczego plazinców - omawia budowę układu rozrodczego plazinców - charakteryzuje cykl rozwojowy tasiemca nieuzbrojonego, bruzdogłowca szerokiego i motylicy wątrobowej 	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcia: rabdity, statocysty - wymienia gromady plazinców - charakteryzuje gromady plazinców 	
Nicienie – zwierzęta o obłym, nieczłonowanym ciele	<ul style="list-style-type: none"> - omawia ogólny plan budowy ciała nicieni - charakteryzuje tryb życia nicieni - wymienia cechy charakterystyczne budowy nicieni - charakteryzuje podstawowe czynności życiowe nicieni - omawia znaczenie nicieni 	<ul style="list-style-type: none"> - proponuje działania profilaktyczne mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa zarażenia człowieka nicieniami pasożytniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia pokrycie ciała u nicieni - omawia budowę układu pokarmowego i sposób trawienia nicieni - wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi wymiana gazowa i transport substancji u nicieni - omawia budowę układu wydalniczego i nerwowego nicieni - omawia sposób rozmnażania się i rozwoju nicieni - charakteryzuje cykl rozwojowy glisty ludzkiej i włośnia kretego 	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcie: linienie, oskórek - wymienia i charakteryzuje nicienie pasożytnicze roślin, zwierząt i człowieka oraz nicienie niepasożytnicze - wskazuje przystosowania nicieni do pasożytnictwa 	
Pierszcienice – bezkręgowce o wyraźnej metamerii	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje tryb życia pierszcienic 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę układu pokarmowego pierszcienic 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia różnice między metamerią homonomiczną a 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę morfologiczną odcinka 	

	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy budowy anatomicznej wspólne dla wszystkich pierscienic - przedstawia ogólna budowę ciała pierscienic - omawia wewnętrzną budowę ciała pierscienic na przykładzie dzdżownicy - wymienia cechy budowy pijawek o znaczeniu adaptacyjnym do pasożytniczego trybu życia - omawia znaczenie pierscienic 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, w jaki sposób u pierscienic zachodzi wymian gazowa - omawia budowę układu krwionosnego i nerwowego u pierscienic - charakteryzuje budowę i funkcje układu wydalniczego pierscienic - omawia sposób rozmnażania się pierscienic 	<p>heteronomiczna</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia funkcje parapodiów - omawia pokrycie ciała u pierscienic - wskazuje podobieństwa i różnice w rozmnażaniu się wieloszczetów, skaposzczetów i pijawek - wyjaśnia znaczenie siodełka u skaposzczetów i pijawek - wymienia przedstawicieli wieloszczetów, skaposzczetów i pijawek 	<p>głowego ciała nereidy</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę morfologiczną parapodium nereidy - wymienia barwniki oddechowe pierscienic i barwy, jakie nadają krwi - wyjaśnia rolę komórek chloragogenowych - charakteryzuje gromady należące do pierscienic 	
<p>Stawonogi – zwierzęta o członowanych odnóżach</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia i charakteryzuje środowiska, w których żyją stawonogi - wyjaśnia znaczenie szkieletu zewnętrznego u stawonogów- określa znaczenie szkieletu zewnętrznego i wewnętrznego - wymienia wspólne cechy budowy morfologicznej i anatomicznej stawonogów - porównuje układ krwionosny otwarty z układem krwionosnym zamkniętym - wymienia grupy zwierząt, u których występuje otwarty lub 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia typy aparatów gębowych owadów i podaje przykłady owadów, u których one występują - wymienia typy odnóży owadów i podaje przykłady owadów, u których one występują - definiuje pojęcia: przeobrażenie zupełne, przeobrażenie niezupełne, imago, poczwarka 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje budowę morfologiczną i anatomiczną skorupiaków, pajęczaków i owadów - omawia budowę układu pokarmowego stawonogów - porównuje budowę narządów oddechowych stawonogów żyjących w wodzie i na lądzie - omawia sposób działania otwartego układu krwionosnego - porównuje stawonogi wodne i lądowe pod względem budowy narządów wydalniczych oraz usuwania produktów przemiany materii - przedstawia budowę lancuszkowego układu nerwowego typowego dla 	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcia: miksocel, hemolimfa - omawia różnorodność budowy skrzydeł owadów - uzasadnia, że stawonogi przystosowały się do pobierania różnorodnego pokarmu - wyjaśnia rolę ostii w sercu - omawia budowę oka złożonego - wyjaśnia rolę narządów tympanalnych - wyjaśnia rolę pokładelka - porównuje skorupiaci, szczekoczulkowce i tchawkowce - wymienia przystosowania stawonogów do życia w różnorodnych typach środowisk 	

	<p>zamknięty układ krwionosny</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje narządy wymiany gazowej stawonogów - wymienia typy gruczołów wydaliniczych - omawia przebieg rozwoju złożonego z przeobrażeniem niepełnym i pełnym - omawia znaczenie stawonogów 		<p>większości stawonogów</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega partenogeneza - charakteryzuje skorupiaki, szczekoczulkowce oraz tchawkowe i podaje ich przedstawicieli 		
Mieczaki – zwierzęta o miękkim, nie segmentowanym ciele	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje środowisko życia mięczaków - przedstawia ogólną budowę ciała mięczaków na przykładzie ślimaka - wymienia cechy budowy charakterystyczne dla wszystkich przedstawicieli mięczaków - omawia znaczenie mięczaków 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę układu pokarmowego mięczaków i sposoby pobierania przez nie pokarmu - charakteryzuje budowę i sposób funkcjonowania narządów oddechowych u mięczaków zasiedlających środowiska wodne i lądowe - charakteryzuje rozmnażanie się mięczaków 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia budowę i funkcje muszli u mięczaków - wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi przepływ krwi w układzie krwionosnym mięczaków - omawia budowę układu krwionosnego głowonogów - omawia budowę układu nerwowego - omawia wydalanie i osmoregulację u mięczaków - uzasadnia twierdzenie, że głowonogi są mięczakami o najwyższym stopniu złożoności budowy 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje budowę zewnętrzną i budowę muszli u poszczególnych gromad mięczaków - charakteryzuje gromady mięczaków oraz wskazuje charakterystyczne cechy budowy morfologicznej umożliwiające ich identyfikację - wymienia przykłady gatunków należących do poszczególnych gromad 	
Szkarłupnie – bezkręgowce zwierzęta wtórnie	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje środowisko i tryb życia szkarłupni - omawia znaczenie szkarłupni w przyrodzie i życiu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia funkcje układu wodnego (ambulakralnego) - przedstawia ogólną budowę ciała szkarłupni - omawia czynności życiowe szkarłupni 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę wewnętrzną szkarłupni na przykładzie rozgwiazdy - omawia sposób odżywiania się i budowę układu pokarmowego szkarłupni - wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi wymiana gazowa, transport substancji oraz 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje budowę układu nerwowego szkarłupni - omawia sposób rozmnażania się szkarłupni - wymienia gromady szkarłupni i przykładowych przedstawicieli - porównuje budowę morfologiczną liliowców, rozgwiazd, wezowideł, 	

			wydalanie i osmoregulacja u szkarłupni - omawia budowę układu wodnego (ambulakralnego) - uzasadnia, iż szkarłupnie są nietypowymi bezkręgowcami	jeźowców i strzykw	
Różnorodność strunowców					
Charakterystyka strunowców. Strunowce niższe	- wymienia pięć najważniejszych cech strunowców - wymienia podtypy strunowców - przedstawia drzewo rodowe strunowców - porównuje plan budowy bezkręgowców i strunowców	- charakteryzuje środowisko i tryb życia przedstawicieli strunowców niższych na przykładzie lancetnika - wskazuje w budowie lancetnika charakterystyczne cechy strunowców	- omawia zewnętrzną i wewnętrzną budowę ciała oraz funkcje życiowe bezczaszkowców na przykładzie lancetnika - omawia zewnętrzną i wewnętrzną budowę ciała oraz funkcje życiowe osłonicy na przykładzie zachwy	- analizuje drzewo rodowe strunowców - definiuje pojęcie strunowce niższe	
Cechy charakterystyczne kregowców	- wymienia wspólne cechy wszystkich kregowców - charakteryzuje pokrycie ciała kregowców, uwzględniając budowę oraz funkcje, jakie pełni naskórek i skóra właściwa - przedstawia plan budowy szkieletu osiowego i szkieletu kończyn u kregowców - wymienia odcinki układu pokarmowego kregowców - charakteryzuje rodzaje narządów wymiany	- wymienia grupy biologiczne kregowców - wymienia cechy charakterystyczne dla wszystkich kragloustych	- porównuje budowę przednercza, pranercza i zanercza - porównuje sposoby rozmnażania się i rozwoju kregowców - omawia budowę wewnętrzną i charakteryzuje podstawowe czynności życiowe kragloustych na przykładzie minoga	- omawia etapy ewolucji łuków skrzelowych u kregowców - wymienia cechy kragloustych świadczące o tym, że są najprymitywniejszymi kregowcami	

	<p>gazowej u kregowców - omawia budowe osrodkowego i obwodowego układu nerwowego kregowców - wyjasnia znaczenie narzadzów zmyslów kregowców - charakteryzuje budowe układu wydalniczego, krwionosnego i rozrodczego</p>				
<p>Ryby – zuchwowce pierwotnie wodne kregowców</p>	<p>- wymienia cechy charakterystyczne dla ryb - omawia ogólna budowe ciała ryby - charakteryzuje pokrycie ciała ryb, wskazując te cechy, które stanowią przystosowanie do życia w wodzie - przedstawia budowe układu krwionosnego ryb - charakteryzuje sposób rozmnażania się ryb - wymienia przystosowania ryb do życia w środowisku wodnym - omawia znaczenie ryb</p>	<p>- wymienia pletwy parzyste i nieparzyste oraz ich funkcje - wyjasnia mechanizm wymiany gazowej u ryb - definiuje pojecia: tarło, ikra - podaje przyklady potwierdzajace, że pokrój ciała ryby odbiegajacy od typowego dla nich wzorca wynika z adaptacji do życia w różnych warunkach środowiska wodnego</p>	<p>- omawia budowe układu szkieletowego ryb - omawia elementy budowy układu pokarmowego ryb - wyjasnia znaczenie i działanie pecherza pławnego - omawia budowe skrzeli ryby - omawia budowe układu nerwowego ryb - charakteryzuje narzady zmyslów u ryb - wyjasnia znaczenie linii nabocznej - wyjasnia, na jakiej zasadzie u ryb chrzestnoszkieletowych, ryb kostnoszkieletowych slonowodnych i kostnoszkieletowych slodkowodnych odbywa się wydalanie i osmoregulacja - omawia przystosowania</p>	<p>- charakteryzuje rodzaje lusek - definiuje pojecie serce żyłne - przedstawia budowe mózgowia u ryby kostnoszkieletowej - charakteryzuje podgromady ryb - wymienia przedstawicieli poszczególnych podgromad - wskazuje zagrożenia ze strony działalności człowieka dla bioróżnorodności ryb - proponuje działania mające na celu ochronę zróżnicowania gatunkowego ryb</p>	

			ryb w budowie do życia w wodzie		
Plazy – kregowce dwusrodowiskowe	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje srodowisko życia plazów - przedstawia budowe i funkcje skóry plazów - omawia budowe układu krwionosnego plazów - charakteryzuje rozmnażanie się plazów - wymienia przystosowania plazów do życia w srodowisku wodno-ladowym - omawia znaczenie plazów 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje funkcjonowanie narządów wymiany gazowej u dorosłych plazów i ich larw - charakteryzuje rozwój plazów bezogonowych na przykładzie zaby - definiuje pojęcia: skrzek, kijanka 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia cechy budowy i funkcje szkieletu plazów na przykładzie szkieletu zaby - charakteryzuje budowe układu pokarmowego i sposób odżywiania się plazów - omawia budowe układu oddechowego plazów - charakteryzuje budowe układu nerwowego plazów - wyjaśnia znaczenie poszczególnych narządów zmysłów - omawia proces wydalania u plazów - wymienia charakterystyczne cechy budowy i trybu życia kijanek - wskazuje zagrożenia dla różnorodności i liczebności plazów - proponuje działania mające na celu ochronę plazów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia mechanizm wentylacji płuc u zaby - wyjaśnia związek między pojawieniem się narządu wymiany gazowej w postaci płuc a modyfikacja budowy układu krwionosnego u plazów - analizuje modyfikacje budowy i czynności wybranych narządów zmysłów u plazów związane z ich funkcjonowaniem w warunkach srodowiska ladowego - porównuje rozwój plazów bezogonowych, ogoniastych i beznogich - uzasadnia znaczenie budowy poszczególnych narządów i układów narządów w przystosowaniu do życia w srodowisku wodno-ladowym - charakteryzuje rzedy plazów - wymienia przedstawicieli poszczególnych rzedów plazów 	
Gady – pierwsze owodniowce	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje srodowisko życia gadów - charakteryzuje sposób odżywiania się gadów - przedstawia budowe 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy pokrycia ciała gadów, które stanowią adaptacje do życia w srodowisku ladowym - przedstawia cechy budowy 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje kryterium, na podstawie którego została utworzona systematyka gadów - wskazuje zagrożenia 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę częściowej przegrody występującej w komorze serca u większości gadów - omawia proces wentylacji 	

	<p>układu krwionosnego gadów</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia sposób rozmnażania się i rozwoju gadów - wymienia przystosowania w budowie gadów będące adaptacją do życia na lądzie - omawia znaczenie gadów 	<p>oraz funkcje szkieletu gadów na przykładzie jaszczurki</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje budowę i czynności mózgowia i narządów zmysłów gadów - omawia budowę układu wydalniczego gadów 	<p>dla różnorodności i liczebności gadów</p> <ul style="list-style-type: none"> - proponuje działania mające na celu ochronę gadów 	<p>pluc u gadów</p> <ul style="list-style-type: none"> - porównuje proces wydalania u gadów żyjących na lądzie i w wodzie - uzasadnia, że sposób rozmnażania i rozwoju gadów stanowi adaptację do życia na lądzie - wymienia funkcje poszczególnych błon płodowych u gadów - uzasadnia znaczenie budowy poszczególnych narządów i układów narządów w przystosowaniu do życia gadów na lądzie - charakteryzuje podgromady gadów - wymienia przykładowych przedstawicieli podgromad 	
<p>Ptaki – latające zwierzęta pokryte piórami</p>	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje środowisko życia ptaków - omawia ogólną budowę ciała ptaków - charakteryzuje pokrycie ciała ptaków - charakteryzuje budowę układu pokarmowego i sposoby odżywiania się ptaków - omawia budowę układów: krwionosnego, oddechowego i rozrodczego ptaków - charakteryzuje rozmnażanie się ptaków - wymienia cechy budowy 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje środowisko życia ptaków - omawia ogólną budowę ciała ptaków - charakteryzuje pokrycie ciała ptaków - charakteryzuje budowę układu pokarmowego i sposoby odżywiania się ptaków - omawia budowę układów: krwionosnego, oddechowego i rozrodczego ptaków - charakteryzuje rozmnażanie się ptaków - wymienia cechy budowy 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę pióra konturowego - charakteryzuje narządy zmysłów ptaków - omawia budowę jaja ptaków i podaje funkcje elementów budowy - porównuje gniazdowniki z zagniazdownikami 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę szkieletu ptaka na przykładzie gęsi - przedstawia budowę skrzydła ptaka - wyjaśnia mechanizm podwójnego oddychania występujący u ptaków - omawia schemat budowy mózgowia ptaków - charakteryzuje budowę i funkcjonowanie układu wydalniczego ptaków - analizuje cechy budowy morfologicznej, anatomicznej i cechy fizjologiczne będące adaptacją ptaków do lotu 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę gruczołu kuprowego - wymienia typy piór ptaków oraz ich funkcje - wyjaśnia, na czym polega pierzenie się ptaków - omawia rozmieszczenie i funkcje worków powietrznych u ptaków - wyjaśnia znaczenie układów oddechowego i krwionosnego w utrzymaniu stałocieplności u ptaków - omawia zjawisko wędrowek ptaków - charakteryzuje podgromady i nadrzędy ptaków - wymienia przykładowe gatunki wybranych grup systematycznych

		morfologicznej, anatomicznej i cechy fizjologiczne bedace przystosowaniami ptaków do lotu - omawia znaczenie ptaków		- wskazuje zagrożenia dla różnorodności i liczebności ptaków - proponuje działania mające na celu ochronę ptaków	
Ssaki – kregowce wszechstronne i ekspansywne	- charakteryzuje środowisko życia ssaków - wymienia cechy charakterystyczne dla ssaków - charakteryzuje pokrycie ciała ssaków - omawia budowę układu pokarmowego ssaków i rolę poszczególnych narządów - charakteryzuje budowę układu oddechowego ssaków i rolę poszczególnych narządów - przedstawia budowę układu krwionosnego ssaków i sposób przepływu krwi - omawia budowę układu wydalniczego oraz sposób wydalania i osmoregulacji u ssaków - omawia sposób rozrodu ssaków - omawia znaczenie ssaków	- wymienia rodzaje i funkcje wytworów naskórka ssaków - charakteryzuje mechanizmy służące utrzymaniu stałej temperatury ciała u ssaków - wyjaśnia znaczenie łożyska i powłok	- omawia budowę szkieletu ssaków - omawia schemat budowy mózgowia ssaków - charakteryzuje narządy zmysłów ssaków - porównuje sposoby rozmnażania się stekowców, torbaczy i łożyskowców - wskazuje zagrożenia dla różnorodności i liczebności ssaków - proponuje działania mające na celu ochronę ssaków	- wyjaśnia, na czym polega specjalizacja uzębienia ssaków - porównuje budowę przewodu pokarmowego ssaków miesozernych i roślinozernych - wyjaśnia, na czym polega echolokacja - charakteryzuje poszczególne podgromady ssaków - wymienia przedstawicieli poszczególnych podgromad ssaków	
Funkcjonowanie zwierząt					

Charakterystyka strunowców. Strunowce niszczące	Ochrona ciała zwierząt. Symetria ciała	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcie powłoki ciała - wymienia funkcje powłoki ciała u zwierząt - charakteryzuje budowę powłoki ciała u bezkręgowców - charakteryzuje budowę powłoki ciała strunowców - wyjaśnia, dlaczego zwierzęta osiadłe lub mało ruchliwe mają promienistą symetrię ciała - wymienia korzyści posiadania dwubocznej symetrii ciała 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie nabłonka syncytialnego u plazynców pasożytniczych - wyjaśnia znaczenie szkieletu zewnętrznego u stawonogów - wyjaśnia znaczenie muszli u mięczaków - omawia budowę skóry kregowców 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice w budowie powłoki ciała u bezkręgowców - wskazuje różnice w budowie powłoki ciała u kregowców - wymienia wytwory naskórki i skóry właściwej u kregowców - uzasadnia związek między symetrią ciała zwierząt a ich trybem życia - wymienia płaszczyzny przekroju ciała zwierząt o dwubocznej symetrii ciała 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia związek między funkcją powłoki ciała a środowiskiem życia zwierząt - analizuje związek budowy powłoki ciała zwierząt z pełnioną funkcją
	Ruch zwierząt	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia różnice między ruchem rzęskowym a ruchem mięśniowym - wymienia zwierzęta poruszające się ruchem rzęskowym i mięśniowym - wymienia przykłady ruchu bez przemieszczania się i ruchu lokomotorycznego u wybranych zwierząt - wymienia narządy lokomotoryczne u wybranych grup zwierząt - wymienia rodzaje ruchu u wybranych grup zwierząt w środowisku wodnym i lądowym 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zasadę skurczu mięśnia - wyjaśnia znaczenie mięśni poprzecznie-prążkowanych - określa znaczenie szkieletu zewnętrznego i wewnętrznego - omawia przystosowania anatomiczne, morfologiczne i fizjologiczne zwierząt do życia w środowisku wodnym i lądowym 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje ruch bez przemieszczania się z ruchem lokomotorycznym - omawia budowę układu wodnego (ambulakralnego) szkarłupni - porównuje szkielet zewnętrzny ze szkieletem wewnętrznym - uzasadnia związek między sposobem poruszania się zwierząt a środowiskiem życia - wyjaśnia różnice między lotem biernym a lotem czynnym 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia białka motoryczne - wyjaśnia rolę białek motorycznych - omawia budowę rzęsek i komórek kolnierzykowych - wyjaśnia rolę filamentów aktynowych i miozynowych - definiuje pojęcie szkieletu hydraulicznego - omawia etapy ruchu lokomotorycznego na przykładzie dżdżownicy - porównuje warunki życia w wodzie, powietrzu i na lądzie
	Odżywianie się zwierząt	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcia: organizmy cudzożywne (heterotroficzne), trawienie - wyjaśnia, na czym polega trawienie wewnątrzkomórkowe i 	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje zwierzęta ze względu na wielkość pobieranego pokarmu, zróżnicowanie pokarmu, rodzaj pożywienia i sposób jego zdobywania 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia różnice między trawieniem wewnątrzkomórkowym a trawieniem zewnątrzkomórkowym - uzasadnia związek 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę żołądka przeżuwaczy - uzasadnia różnice w budowie przewodu pokarmowego roślinożercy i drapieżnika - omawia modyfikacje układu

		<p>zwnatrzkomórkowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia plan budowy układu pokarmowego heterotrofów - porównuje przewod pokarmowy roślinozercy i drapieżnika - wyjaśnia znaczenie endosymbiontów w trawieniu pokarmu 	<p>oraz podaje przykłady zwierząt do każdej klasyfikacji</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega modyfikacja układu pokarmowego w rozwoju ewolucyjnym zwierząt - omawia etapy trawienia pokarmu 	<p>miedzy budowa układu pokarmowego a trybem życia zwierzęcia i stopniem rozwoju ewolucyjnego</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę poszczególnych narządów układu pokarmowego heterotrofów 	<p>pokarmowego w rozwoju ewolucyjnym u zwierząt</p>
Wymiana gazowa zwierząt		<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcia: oddychanie komórkowe, wymiana gazowa, dyfuzja, ciśnienie cząsteczkowe - omawia etapy wymiany gazowej - wymienia narządy wymiany gazowej u zwierząt wodnych i lądowych oraz podaje przykłady organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia warunki zachodzenia dyfuzji - wyjaśnia, na czym polega związek między wymianą gazową a dyfuzją - porównuje budowę płuc kregowców 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje warunki wymiany gazowej w wodzie i powietrzu, uwzględniając wady i zalety tych środowisk - porównuje wymianę gazową zewnętrzną z wymianą gazową wewnętrzną - omawia sposoby wymiany gazowej - charakteryzuje budowę i funkcjonowanie narządów wymiany gazowej u zwierząt wodnych i lądowych 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje ciśnienie parcjalne tlenu i dwutlenku węgla w osrodkach biorących udział w wymianie gazowej - uzasadnia związek między sposobem wymiany gazowej a wielkością i trybem życia zwierząt - wyjaśnia, na czym polega zasada przeciwwprądów u ryb - omawia działanie wieczek skrzelowych u ryb - wyjaśnia różnice między płucami dyfuzyjnymi a płucami wentylowanymi
Transport u zwierząt		<ul style="list-style-type: none"> - wymienia rodzaje płynów ciała będących nośnikami substancji w organizmach zwierząt - omawia ogólną budowę układu krwionosnego - wymienia funkcje układu krwionosnego - wymienia rodzaje naczyń krwionosnych i ich funkcje - omawia budowę serca kregowców 	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia transport wewnątrzkomórkowy i zewnątrzkomórkowy - wymienia rodzaje barwników oddechowych i przykłady grup, zwierząt, u których występują - porównuje układ krwionosny otwarty z układem krwionosnym zamkniętym - wymienia grupy 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje płyny ciała będące nośnikami substancji w organizmach zwierząt - charakteryzuje barwniki oddechowe - omawia transport substancji u bezkregowców i kregowców - porównuje budowę układów krwionosnych kregowców - porównuje budowę serca 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia związek między rozmiarami ciała zwierząt i tempem metabolizmu a sposobem transportu substancji - porównuje budowę układów krwionosnych bezkregowców

			zwierząt, u których występuje otwarty lub zamknięty układ krwionośny	kręgowców	
Reagowanie zwierząt na bodźce	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcia: receptor, odruch, neuron, hormon - klasyfikuje receptory ze względu na rodzaj docierającego bodźca - wymienia pięć rodzajów zmysłów u zwierząt - omawia budowę i funkcje poszczególnych elementów mózgowia kręgowców - omawia znaczenie układu hormonalnego zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje narządy zmysłów zwierząt pod względem budowy i funkcji - nazywa układy nerwowe bezkręgowców i wymienia ich cechy - porównuje odruchy bezwarunkowe i warunkowe - charakteryzuje budowę układu nerwowego strunowców - rozróżnia ośrodkowy i obwodowy układ nerwowy u kręgowców 	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje receptory ze względu na pochodzenie bodźców oraz budowę receptora - omawia kolejne etapy ewolucji oka - porównuje układy nerwowe bezkręgowców - wyjaśnia, na czym polega proces cefalizacji - porównuje budowę mózgowia kręgowców - omawia regulacje hormonalne zwierząt na przykładzie linienia owadów 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę oka złożonego stawonogów - wyjaśnia, dlaczego większość narządów zmysłów znajduje się w przedniej części ciała zwierząt - wymienia czynniki mające wpływ na budowę i stopień zaawansowania układu nerwowego - analizuje kolejne etapy ewolucji układu nerwowego bezkręgowców 	
Osmoregulacja i wydalanie	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje pojęcia: osmoregulacja, wydalanie - wymienia produkty przemiany materii - definiuje pojęcia: zwierzęta amonioteliczne, ureoteliczne, urykoteliczne - wymienia narządy wydalnicze u bezkręgowców i strunowców 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia mechanizm osmoregulacji u zwierząt lądowych i wodnych - wymienia drogi usuwania produktów przemiany materii 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi osmoregulacja u zwierząt izoosmotycznych, hiperosmotycznych i hipoosmotycznych - wymienia grupy zwierząt i rodzaje produktów przemian azotowych - porównuje produkty przemian oraz warunki środowiskowe, w jakich żyją zwierzęta amonioteliczne, ureoteliczne i urykoteliczne - charakteryzuje budowę narządów wydalniczych bezkręgowców i 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje warunki życia na lądzie i w wodzie pod kątem utrzymania równowagi wodno-mineralnej - uzasadnia związek między rodzajem wydalanych produktów, a trybem życia zwierząt 	

				strunowców	
	Rozmnazanie i rozwój zwierząt	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega rozmnażanie bezpłciowe i płciowe zwierząt - wymienia sposoby rozmnażania bezpłciowego i podaje przykłady grup zwierząt, u których one występują - definiuje pojęcia: rozdzielnopłciowość, obojnactwo (hermafrodytyzm), dymorfizm płciowy - wyjaśnia różnice między zaplemnieniem a zapłodnieniem - wymienia kolejne etapy rozwoju zarodkowego organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> - określa wady i zalety rozmnażania bezpłciowego - porównuje zapłodnienie zewnętrzne z zapłodnieniem wewnętrznym - definiuje pojęcie ontogeneza - charakteryzuje okresy rozwoju pozazarodkowego - wymienia przykłady zwierząt o rozwoju prostym i złożonym - charakteryzuje zwierzęta jajorodne, jajozywotne i żywotne oraz podaje ich przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sposoby rozmnażania bezpłciowego - wyjaśnia, dlaczego u pasożytów wewnętrznych i zwierząt mało ruchliwych występuje obojnactwo - wyjaśnia, na czym polega zapłodnienie krzyżowe i samozapłodnienie oraz podaje przykłady zwierząt, u których zachodzą te procesy - wyjaśnia, na czym polega partenogeneza (dzieworództwo) i heterogonia - charakteryzuje kolejne etapy rozwoju zarodkowego organizmu - charakteryzuje przebieg bruzdkowania w zależności od rodzaju jaja i podaje przykłady ich występowania - omawia sposób powstania wtórnej jamy ciała u pierwotnych i wtórnych - porównuje przebieg rozwoju prostego i złożonego 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje rozmnażanie bezpłciowe i płciowe - wymienia przykłady zwierząt będących hermafrodytami - uzasadnia, że rodzaj zaplemnienia i zapłodnienia związany jest ze środowiskiem życia - określa wady zapłodnienia zewnętrznego - klasyfikuje jaja ze względu na ilość i rozmieszczenie żółtka - wymienia listki zarodkowe i powstające z nich struktury u człowieka - określa kryterium podziału zwierząt na pierwotne i wtórne

